

עומק הפשט

גליון נושא:

בס"ד, יום ג' פרשת קרח כו סיון תשע"ז מסכת גיטין דף כה.

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

'ברירה בתרומה ומעשר'

'מחלוקת האם יש ברירה'

בגמ' (גיטין כה.) מובא שיש מחלוקת תנאים האם 'יש ברירה', או 'אין ברירה'. הגמ' רצתה לתלות בכך את מחלוקת התנאים בלוקח יין מבין הכותים, לרבי מאיר יכול לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני, ומיחל ושותה מיד, כי 'יש ברירה', לרבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסור לשתות את היין, כי 'אין ברירה'.

דוחה הגמ', באמת כולי עלמא מודים ש'יש ברירה', וטעם האוסרים שתיית היין, כי שמא יבקע הנוד, ונמצא שותה טבלים למפרע. וטעם המתירים, שאין לחשוש שאחר כך אולי יבקע הנוד, ויכשל בשתיית טבל.

הרמב"ם (הלכות מעשר פרק ז' הלכה א') פוסק במחלוקת הנ"ל, כדעת האוסרים לעשר על ידי ברירה. ומפרש את טעם האיסור, משום שקיימא לן ש'בדאורייתא אין ברירה ורק בדרבנן יש ברירה', כמבואר בגמ' ביצה דף לח. כי לית ליה לר' אושעיא ברירה בדאורייתא, אבל בדרבנן אית ליה. וכאן בלוקח מהכותים הוי ספק דאורייתא, ולכן לא מהני ברירה (ודחיית הגמ' של שמא יבקע, הוי רק לטעמיה דרבי מאיר).

1. תרומה בזמן הזה דרבנן

לגבי זמננו, נפסק בשו"ע (יו"ד תרומות ומעשרות סימן שלא סעיף ב') דחייב תרומות ומעשרות הוא רק מדרבנן, אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל ובימי עזרא. דכתיב (במדבר טו ב') כִּי תִבְאוּ, משמע ביאת כולכם. וכתב הרמ"א בשם הטור בשם ר"י, דחייבין עכשיו מדאורייתא, וסיים דלא נהגו כן.

לגבי מעשר דגן תירוש ויצהר בזמננו, נחלקו האם לדונו כדאורייתא או כדרבנן, לדעת החזו"א (דמאי סימן ט' ס"ק יג כא, סימן טז ס"ק י יא, דינים והנהגות פרק ה' סעיף ו') למרות שכיום חייבים רק מדרבנן, מכל מקום כיון שעיקרו מדאורייתא, לא מועיל ברירה, כמו בדאורייתא שאין מועיל ברירה, ולדעתו אין יכול להתנות מערב שבת לשבת, שיחול מדין ברירה.

ונחלק עליו הגרש"ז **אויערבאך** זצ"ל (שמירת שבת כהלכתה פרק יא הלכה כד והערה צג) שיכול להפריש תרומות ומעשרות על ידי ברירה, כדעת הכסף משנה (תרומות פרק א' הלכה כ'), והמבי"ט (חלק ב' סימן קצו) שכיון שתרו"מ בזמן הזה דרבנן, אמרינן ברירה. וכן נוהגים למעשה לסמוך על כך. ובפרט במה שנהגו המדקדקים לחזור ולהפריש כל דבר שמכניסים הביתה, שיועיל על ידי ברירה, וכגון בערב שבת שעושה תנאי או ברירה, שההפרשה של שבת תועיל למפרע.

אך אדם שמתארח בשבת, במקום שאינו סומך על מעשרותיהם, אינו יכול להתנות מערב שבת, על מה שיאכל, כי בזמן שמתנה בערב שבת, הפירות עדיין לא שלו, ולא יכול לחול למפרע ההפרשה על ידי ברירה.

בכמה אופנים מודה החזו"א; אם אין לו עיקר מן התורה, מועיל ברירה, ולכן בתרי דרבנן, גם לחזו"א מועיל ברירה. במכיר בו שהוא בחזקת מעושר, גם לדעת החזו"א (ס"ק יט) מועיל תנאי, כדין דמאי ומדין ברירה. ועל פי זה כתב בספר **שמירת שבת כהלכתה** בשם החזון איש לגבי הרוצה

פנינים

הפרשת חלה ב'קוגל ירושלמי'

מחלוקת: העירוני (ד.ה.) דבר נפלא, שהרי ידועה דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שיעורי ברכות דף לז: עמוד תה) שצריך להפריש חלה מקוגל ירושלמי דוקא לאחר האפיה, כי האפיה מפקיעה את המצב הקודם ופנים חדשות באו לכאן, ואין מועיל לזה מה שהפרישו חלה כאשר היה עדיין אטריות. אמנם בבד"ץ העד"ח מורים שלא צריך להפריש חלה מהקוגל, כשיטת הג"ר יצחק יעקב וויס זצ"ל (שו"ת מנחת יצחק חלק ח' סימן קח) שפוטר בנדון זה, מחמת שאין הקוגל חייב בהפרשת חלה, ואפילו אם נאמר שכן חייב, מועילה לו ההפרשה של האטריות (הובא בגיליון 69).

תנאי לכל החיים: מעשה שהיה אצל 'קוגל מאכער' אחד ירא וחרד, שרצה להחמיר כשיטת הרב אלישיב, אלא שהיה קשה לו מאוד להפריש חלה מכל קוגל, כי טען שאז תיפגם השלמות של צורת הקוגל. ולהפריש מאחד על חבירו זה מורכב מאד, כי הרי כל סיר מתחייב בפני עצמו בחלה בשעת האפיה, ולכן צריך להקפיד שיהא מן המוקף, וכן שלא יהי' מן הפטור על החיוב, ולא מועיל הפרשה קודם האפיה, שהרי לדעת הגרי"ש האפיה היא המחייבת בחלה, ומה יעשה?

ועל כן ייעץ לו חכם אחד שליט"א שיעשה תנאי מעכשיו לכל החיים, שכל קוגל וקוגל הנאפה תחת ידיו ומתחייב בחלה, יחול שם חלה על החלק השרוף (פאדעשווע בלע"ז) שלא יאכל לבסוף, או כל חלק אחר שלא יאכלו לבסוף, ומדין ברירה איגלאי למפרע, שהוא היה החלק שנקרא עליו שם חלה!

מעלה: וזה עדיף יותר מהפתרון של רבי דוד בהר"ן (הובא בגיליון 116) כיון שכאן בזמן חלות ההפרשה הקוגל הוא שלו, ורק בזמן הברירה הקוגל אינו שלו. (הרב המציע אינו מסכים לשיטת רבי דוד בהר"ן שיש בזה 'זכין', ולכן ביקש שה'קוגל מאכער' יפריש בעצמו. כי אילו היה סובר שמהני 'זכין', היה עושה את התנאי בעצמו כל יום ויום, על כל הקוגלים שבעולם, ואז לא צריך את דעתו של ה'קוגל מאכער' כלל).

עוררו (א.י.ק.) שאם נכונים הדברים, מוטל על כל אדם ירא שמים, שלא יסמוך על ה'קוגל מאכער', אלא עכשיו יעשה תנאי בעצמו מעתה ועד עולם, שכל מה שיישאר בצלחתו יחול עליו שם חלה ומעשר כדין באופן המועיל, ותמיד ישאיר שיריים משהו בצלחת.

חסרון: רבים ערערו, שעיקר הפתרון אינו מועיל, לפי פשטות הפוסקים שאין יכול להתנות כלום, על דבר שלא בא לעולם, שהחיתים עדיין לא נזרעו, וגם אינו שלו. ואילו היה מועיל תנאי כזה, היה יכול רבי דוד בהר"ן לעשות תנאי פעם אחת בחיים שתמיד יחול באופן המועיל, ובהכרח שלא שייך שם הפרשה, אלא רק אחרי שנכנס לרשותו.

כל סיר: ואם ירצה ה'קוגל מאכער' לתקן את הקוגל כדן, ואינו יכול כי אינו רוצה לפגום צורת שלמות הקוגל, יכול להתנות אחרי אפיית כל קוגל, שיחול שם חלה על החלק השרוף שיישאר לבסוף. ❖

להפריש בשבת, שיאמר בע"ש את הנוסח הרגיל, ויוסיף שרצונו שתחול ההפרשה למפרע מבעוד יום, על מה שיתברר בשבת כשמפריש בפועל.

2. איסור הפרשה בשבת

שבת קודש: כידוע, אסור מדרבנן להפריש תרומות ומעשרות של טבל ודאי בשבת, משום 'מתקן מנא', ומשום 'מיחזי כמקדיש'. אך אם עשה תנאי מערב שבת, הדינים חלוקים וכדלהלן;

פירות שלו מועיל תנאי מערב שבת, גם לטבל ודאי. פירות שאינם שלו (כגון אורח), בפירות טבל, וספק טבל, אין מועיל כלפיהם תנאי מערב שבת, לעשר אותם בשבת (כי בשבת אסור להפריש, שמתקן את הפירות, וגם לפני שבת ההפרשה לא תחול, כי אז זה עדיין לא שלו). פירות דמאי, מועיל כלפיהם תנאי בערב שבת, להתיר להפריש בשבת (בלי ברכה כדין דמאי), כמפורש **במשנה** (דמאי פרק ז') חבר המתארח אצל עם הארץ, מתנה מערב שבת לעשר את הפירות בשבת.

ולכן אם מתארח אצל חבירו שאינו מקפיד לעשר כל דבר, כגון ב'שלוש זכר' ו'קידושא רבה', ומתנה מערב שבת שיוכל להפריש בשבת, תלוי באיזה מצב מדובר, אם הפירות מוגדרים כדין 'ספק טבל', אין מועיל כלפיהם תנאי. אכן אם הפירות מוגדרים כדמאי, מועיל עליהם תנאי. ושמעתי בשם הגר"נ קרליץ שליט"א, שדבר שיש בו מחלוקת בין פוסקי זמננו, גם נקרא דמאי (א.ז.).

ויותר מזה כתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א בדרך אמונה בשם החזו"א וכן ידוע בשם הסטייפלער שהכשר מהודר מותר להפריש בשבת גם ללא תנאי, כי אין לו דין דמאי, והוא חומרא וחשש בעלמא מהיות טוב, ולא חשיב תיקון הפירות, אך מהכשר שיש לפקפק עליו, או כאשר יש מחלוקת בעצם הדין, אסור להפריש בשבת אם לא עשה תנאי מערב שבת, כי אז חשיב מתקן דמאי.

אם מפריש טבל ודאי על ידי תנאי בערב שבת, כתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק א הלכה כד) זצ"ל שיברך מערב שבת, וידוע לבאר בדעת הגר"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שעיקר ההפרשה חל בערב שבת, ובשבת רק מברר על מה חל. מאידך מפורש בחזו"א (דמאי סימן ט' ס"ק טו) שהדין נותן שצריך לברך בשבת, שהתנאי הוא רק גילוי מילתא להתיר להפריש בשבת. ופלא על השמירת שבת כהלכתה שציין (הערה צה) לחזו"א, להיפך ממה שכתוב בחזו"א (א.ז.).

נוסח: כתב הגר"ר יעקב קפלן שליט"א בלוח 'בני יעקב' תשע"ז (בתחילת הלוח, ובפרשת חוקת), לפני כניסת השבת כדאי לומר את התנאי על תרומות ומעשרות, שיוכל לעשר כל מה שצריך בשבת. לכל הפחות בנוסח הקצר לפי החזו"א; "כל ההפרשות וחילול מעשר שני ורבעי, שאני עתיד לפרש בשבת, יחולו כמו נוסח התנאי שיש לי ברשותי כדת, כל מין על מינו. וכל מה שאני עתיד להפריש לשם חלה, יהא חלה". ובשבת אחרי שהפריש מכל מין שרוצה לאכול, יותר מאחד ממאה, צריך לומר שוב את הנוסח הרגיל (הארוך או הקצר). ועיין שם גם כל הנוסח הארוך.

3. תנאי ב'דבר שלא בא לעולם' ו'אינו שלו'

אינו שלו: יש לפקפק בתועלת התנאי כאשר עדיין אינו בעלים, ממה שכתב בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק יא הלכה כו) בשם החזו"א (דמאי סימן ט' ס"ק יג) והגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאי אפשר לעשות תנאי קודם שנהיה בעלים, ואיך יועיל אותו תנאי שנעשה מעתה ועד עולם, הרי אינו שלו.

לא בא לעולם: עוד קשה דהוי דבר שלא בא לעולם, והרי כל הדוגמאות של ברירה בגמ', הם על מה שכבר בעולם, והסברא בזה, יש לבאר לפי מה שכתב הריטב"א (גיטין דף כו.) דיש כמה מיני ברירה בש"ס, ואינם דומים לגמרי, אך עיקר ברירה בכל מקום הוא, שאדם מתנה, אם יהיה כך וכך יהא מעכשיו כך וכך, ואותו ענין חל מעכשיו, אלא שבאותו שעה לא היה ידוע אם חל, ולמפרע נמצא שבאותה שעה היה ראוי לחול.

הצד שלא יחול, ביאר הר"ן (נדרים דף מה:) דאין ראוי שיחול הדבר על הספק. כלומר שהרי צריך לחול למפרע ואז הוי ספק. וכמבואר בתוס' (ב"ק דף סט. ד"ה כל הנלקט) ותוס' רבינו פרץ (שם) ועל דרך זה בשאג"א (צג) ונוב"י (אה"ע ק צא) וקצות החושן (סג ג') שאם אומר שיחול לאחר זמן לא תלי בברירה דבשעת החלות הוי מבורר, וכל החסרון הוא כשאומר שיחול מעכשיו, או כגון דכלתה קניינו לאחר זמן, או בכתיבה לשמה שצריך ייחוד לשמה בשעת הכתיבה.

ויש ליישב בשני אופנים; א. לפי מה שכתב רבי משה חאגיז זצ"ל בספרו לקט קמח (נדפס בשו"ע הוצאת פאר התורה על או"ח עמוד סט) דמותר להתנות על הפרשת תרומות ומעשרות מתחילת השנה, לכל השנה כולה. (הערת הרב יצחק מן שליט"א; זה כמו התנאי של האשל אברהם (בוטשאטש) על כוונת השם, שיכוון בתחילת היום ויועיל כאילו כיוון כל היום. וצריך להבין מדוע בשמות מתחלק לפי יום ובתרומות ומעשרות מתחלק לפי שנה). לפי דבריו אפשר לומר, שיועיל

הערות מבני החבורה

הפרשה בזמן אירוח

ברירה: כאשר נמצא במקום שהוא מתבייש להפריש, וכגון שמתארח אצל אדם חשוב, שאינו נוהג חומרא זו, ורוצה לעשות תנאי על זה, יש לדון האם יכול להפריש, על ידי שיתנה מראש שמה שישאר בצלחת יחול עליו שם תרומה באמצעות דין ברירה?

כתב הגר"נ קרליץ שליט"א בספרו **חוט שני**, שיכול להשאיר קצת בצלחת שהוא יהיה המעשר, כי אם לא נתיר לו הוא לא יפריש כלל, וכלפי זה סומכים לקולא בדמאי, למרות שבכל מקום דעתו שצריך להפריש מדינא (מ.ג.).

עוד מייעץ הרב **דניאל יוסף דוידוב שליט"א**, שראוי לכל אחד לעשות תנאי כזה לעולם, שיתנה שכל הפירורים שיישארו מאכילתו בכל פעם שאוכל, תחול עליהם קדושת מעשר כדין באופן המועיל. וזה עדיף טפי מסדר ההפרשה, שקיים הג"ר **דוד בהר"ן** לתקן את הטבלים של כל העולם (הובא בגיליון מספר 116), כי כאן התנאי חל בזמן שהוא בעלים, ולא צריך להזדקק לדין זכין.

יש להקשות על זה כמו שהקשו **החזו"א** ו**הגרש"ז אויערבאך** זצ"ל על הפתרון של הג"ר **דוד בהר"ן**, שהרי מפורש **בסוגיין** שאי אפשר לתקן טבל בהפרשת תרומות ומעשרות על ידי ברירה, כי יש חשש שמה יבקע הנוד, ומשום כך אסרו להפריש בתנאי על העתיד, ומוכח מכאן שלא כדברי הג"ר **דוד בהר"ן**, שכל שאין עומד לינתן, לא חל ההפרשה.

אמנם יש לחלק, שכאן משתי סיבות אין את החשש הזה: א. כיון שמעיקר הדין יכול לאכלו כעת כמות שהוא בלי להפריש שוב, וגם אם בסוף יבקע הנוד ולא תתקיים חומרא זו, הוא לא עבר שום איסור. ב. בעלמא כל החשש הוא, שאם יבקע הנוד הוא יכשל באיסור טבל, אבל כאן אפילו אם יבקע זה עדיין יהי' כדין, כי יחול שם תרומה על אותו חלק שהולך לאיבוד. ואמנם בזמן חז"ל לא היה אפשר לעשות תנאי זה, מחמת שמבטל בכך מצות הפרשה ונתינה ואכילה, אך בזמננו שבלאו הכי התרומות ומעשרות הולכות לאיבוד, שפיר יכול לעשות תנאי זה. ❖

תנאי בהפרשת חלה בקוגל, וכן בכל תנאי שעושה על המאכל שיאכל למחר, או תנאי שעושה לכל החיים על לאחר זמן, אף שכעת אינו שלו. אכן כבר תמה הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך** זצ"ל (שש"כ פרק יא הערה צח) על רבי משה חאגיז שבפשוטו מועיל התנאי רק בפירות שברשותו.

ב. לפי מה שכתב שם בהערה, שאם רוב מעשרים או רוב פירות מעושרים, דינו כדמאי שהקילו בדבר, כמבואר **במשניות** (דמאי פרק ז' משנה א'), ושפיר יש בזה כל הקולות של דמאי, שאם עשה תנאי מערב שבת יכול להפריש בשבת, ויכול להתנות קודם שנעשה בעלים.

פתרון מושלם: יש שהציעו (י.מ.ג.) לשפר את נוסח התנאי באופן הבא; "אני מתנה מראש לכל החיים, שיחול ההפרשה שעה אחת קודם אכילתי, לאחר שכבר קניתי ואני בעלים על הפירות". והרי כאשר ה'חלות' הוא לעתיד, לכו"ע יחול אז כדת וכדין, כי אינו ברירה אלא תנאי בעלמא, כמבואר בראשונים ובאחרונים שהובאו לעיל.

כלתה: הן אמנם לפי משמעות קושית הגרע"א (שו"ת סימן קמד) שבדיבור יש 'כלתה קניינו' לא יועיל תנאי זה כדין 'כלתה דיבור'. אולם לפי מה שייסד הקהילות **יעקב** (גיטין סימן יח) שבדיבור אין 'כלתה דיבור', כיון שגילוי דעתו עדיין קיים, שפיר מועיל תנאי זה. והנה מבואר בגמ' (קידושין סב:) פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה וכו' לכשיתלשו ונתלשו, דבריו קיימים. ושם זה בידו ונחשב בא לעולם, משמע שאם לא בא לעולם כלל, אין יכול להפריש. מאידך מוכיח מכאן הקה"י שאין חסרון של 'כלתה' בדיבור.

על דרך זה, כאשר אופים 'מצות מצוה' בערב פסח אחרי חצות היום, שכבר אין יכול לבטל אז חמץ, יכול לעשות תנאי שכל עיסה שיתברר לבסוף שנעשה חמץ, הרי הוא מפקירו קודם שמחמץ.

ואם יעשה כן על ידי ברירה, יש לדון האם הפקר דינו כקנין ונדון כדאורייתא שאין בו ברירה, או דלמא נדון כמו דרבנן שיש בזה ברירה. ועיין ר"ן ריש פרק ה' דנדרים (י.ד.ד.).

האם מותר לאכול את ה'מעשר' שהופרש לחומרא?

4. בית מלא

שאלה: נדון מעניין מעלה אחי הג"ר משה לייב לוי שליט"א בספרו הנפלא **בית מלא** (או"ח ח"א שמועות הלכה פ"ח ס"ה, שמועות הלכה פ"ב ס"ג), המדקדק להפריש תרומות ומעשרות בתורת חומרא, מכל הפירות והירקות שקונה בחנות, למרות שחזקתם מעושרים, מחמת שיש תעודת כשרות מהודרת, האם מותר לחבירו שסומך על ההשגחה שבחנות (כמנהג רבים וטובים שאין מחמירים בכך), לאכול את המעשר שהופרש בתורת חומרא, או שנאמר שכאשר הבעלים מפריש שוב והאורח סומך על ההכשר, שייך לומר כלפי חלק המעשר 'שויא', שהבעלים יש לו כח לאסרו?

תשובה: לדעת הגר"י ברטלר שליט"א מותר לאכול, כי 'אין מעשר אחר מעשר', ואי אפשר להרבות במעשרות אחרי שכבר תוקנו הפירות (רק בפירות טבל אפשר להוסיף על המעשר), נמצא שזה שסומך על ההשגחה ועל מעשרותיה ומחשיב את הפירות כמתוקנים, הרי לגביו מה שהשני עישר, לא עשה כלום, ואין המופרש מעשר. ומסופר על אורח שהתארח פעם בביתו של הגר"ז מבריסק זצ"ל, ועישר שוב את המעושר כבר, ואכל הגר"ז את מעשרותיו (ב.ד.ל.).

5. זלזול

מכל מקום אמר הגר"ש אלישיב זצ"ל (מ.ד.ל.) בשיעורו בשם החזו"א (מעשרות סימן ז' ס"ק טז בסוף ד"ה האמצעי) שהסתפק דלמא אין לאכול את התרומה ומעשר שהופרשו לחומרא, הואיל וקרא עליו שם מעשר. וביאר הגר"ש, שבאמת יש מקום להחמיר לעשות כן, מחשש אולי לא הופרש בחנות כדיון, ואף שהאוכל אינו מחמיר לנהוג כך, מכל מקום כאשר חבירו בעל הפירות מחמיר ומפריש, גם כל העולם צריכים להחשיב את ההפרשה כדיון תרומה ומעשר. ושמעתי להוסיף בזה מהג"ר חיים אהרן בלייער שליט"א שאם יאכל את התרומה ומעשר, יש כאן זלזול בקדושת תרומה ומעשר (אין הכוונה לזלזול בחזו"א, ולא במפריש), שהדין נותן שכל שנקרא עליו שם תרומה ומעשר אין לאכול, גם אם כלפי שמיא גליא, שהפירות היו מתוקנים קודם ההפרשה.

מנהגו של הג"ר ביינוש פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר ירושלים, לחזור ולעשר כל הפירות והירקות שקנה בחנות. כאשר הגיע גיסו הג"ר שמואל גריינמן זצ"ל להתארח אצלו, לא סמך עליו וחזר ועישר. שאל רבי ביינוש את החזו"א האם מותר לו לאכול את המעשר של רבי שמואל, כי הוא עצמו עישר לראשונה ויודע בבירור שהפירות מתוקנים, השיב לו החזו"א שאסור כיון שקרא עליו שם תרומה ומעשר, וכל 'סוג ספק נכנס בכלל תקנת דמאי'.

והביא הגר"מ בויאר שליט"א ראייה לאסור מהמשנה (מסכת דמאי פרק ג' משנה א'), מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניה דמאי. הרי לנו, שבשעת הדחק הקילו להאכיל דמאי, ולא הקילו להאכיל תרומה ומעשר, שתרומה ומעשר חמור יותר מדמאי (יתכן לדחות; שם מבואר רק שאסור להאכיל, אך אחר שאינו סבור שזה דמאי, מותר לו לאכול גם תרומה ומעשר כזה).

הנה החזו"א כותב בספרו כמה פעמים, וכן פסק הגר"ח קנייבסקי שליט"א בדרך אמונה על הרמב"ם שפוסק את המשנה של מאכילין את העניים דמאי, למרות שעני מותר בדמאי, מכל מקום אסור לעני לאכול מה שהעשיר הפריש. אבל הרמב"ן (מסכת סוכה פרק לולב הגזול בסוגיא דאתרוג של דמאי) הובא בר"ן ובריטב"א (שם) נקט בפשיטות, דודאי מותר לעני לאכול גם התרומת מעשר שהעשיר הפריש מדמאי שלו, ואף הראב"ד שנחלק על הרמב"ן לא נחלק רק על ביאורו בסוגיא ולא על עצם הדין, והובא בהגהות רעק"א (מכת"י ברמב"ם פרנקל) כדבר פשוט, וכן הביא הגר"ש נתנזון בשואל ומשיב את הרמב"ן, כדבר פשוט ואין חולק.

ויש להסתפק אם העני החמיר והפריש מדמאי שלו, האם מותר באכילת תרומות ומעשרות שהפריש בעצמו, או שאסור מטעם נדר אף שלא היה מחוייב בהפרשתו (הערת הרב מרדכי אייזן שליט"א).

טעם נוסף לאסור לאכלו בפני המפריש, שמעתי בשם הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (ואף כתב על כך תשובה בשו"ת שבט הלוי), מדין 'כל מה שנהגו אחרים איסור, אין לנהוג היתר בפניהם' (ולפי סברא זו, יהיה מותר לאכול שלא בפני המפריש).

יש שטענו צד לאיסור; גם אם מצד הדין מותר לסמוך על חזקה, מכל מקום כיון שבאמת יש מקום גדול לחששות אלו, פשיטא שאין לו לאכול החלק המעושר, כי מכניס עצמו לבית הספק. גם אם נניח שמותר מצד הדין, מסתבר שאין ראוי לעשות כן בפני חבירו מצד 'בין אדם לחבירו', כאשר יכול להיווצר מאכילתו זלזול ופגיעה ברגשות הזולת.

מעשה שהיה: מספר הגר"מ לובצקי שליט"א, בידי הוה עובדא בקידושא רבא (בשבת עליה לתורה שלי, שהתקיים בשכונת 'שערי חסד' ירושלים) עישרתי לחומרא מדברי המאכל שהיו לפני, ושאל חותני הגר"ש תפילינסקי שליט"א את הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהשתתף בשמחה, האם רשאי לאכול, והשיב רבי שלמה זלמן "אין הדבר פשוט להיתר".

והגיב על כך הגר"ר משה טוביה דינקל שליט"א; מסתבר שכוונת רבי שלמה זלמן לא היה מצד הדין, אלא מחמת מדת 'דרך ארץ' שלא יהא כמזלזל במעשרות, בכך שאוכל דווקא את החתיכה המופרשת, אבל באמת מדינא אין איסור לאכול.

וסמך לזה ציין הרב אליהו ברג שליט"א, מהמבואר במשנה (פרה פרק יב משנה ד') אפר פרה מטמא, ואם נעשית מצוותו אינו מטמא. ומבואר בר"ש משאנץ (שם) שאם היזה על ספק טומאה, למרות שהספק טהור מדין 'ספק ברשות הרבים טהור', בכל זאת נחשב נעשית מצוותו והאפר כבר אינו מטמא. ויש להוכיח מכאן שגם כאשר מתקן ומוציא צד ספק רחוק, עדיין יש כאן קריאת שם מסוים, ושפיר יתכן שיהא אסור לאכול את ההפרשה.

6. כשרות קלושה

אם הפירות בכשרות גרועה, לכאורה מעיקר הדין אסור לאכול את התרומה, כי גם לנוהג לסמוך על ההכשר אין זה מתוקן בוודאי, אלא שסומך על רוב וחזקה וכו', אך כאשר נקרא עליו שם תרומה אסור לאכול כדין דמאי, כי באמת אינו סומך מעיקר הדין, וכשרות קלושה מועילה רק לפשוטי עם, ואין זה חומרא בעלמא.

והוסיף הרב ישראל מאיר גרוס שליט"א, שיותר מזה דן הגר"ר שלום גלבר שליט"א (בשיעורו בישיבת מיר ברכפלד) שמעשר המופרש מפירות אלו, מסתבר שהוא מוקצה בשבת, שכלפי המדקדק דינו כטבל גמור (כל הפירות אינם מוקצה, כי יכול לתקנם), כפי ששמע מהאחראי בהכשר מסוים, שהם לא משתלטים על כל המערכת המסועפת 100%, ולפעמים סומכים על היתירים שונים.

סיכום הגיליון:

7. דינים העולים

בזמננו; טבל ודאי של דגן תירוש ויצהר, לדעת החזו"א אין מועיל ברירה, לדעת הגרש"ז א מועיל ברירה.

טבל ודאי של שאר הפירות והירקות או דמאי גם דגן תירוש ויצהר, יכול לעשות תנאי וברירה לפני שבת, שיחולו התרומות ומעשרות לחומרא בשבת.

מדרבנן אסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת, משום מיחזי כמקדיש, ומשום תיקון הפירות. פירות שלו מועיל תנאי מערב שבת, גם לטבל ודאי. פירות שאינם שלו (כגון אורח), בפירות טבל, וספק טבל, אין מועיל תנאי מערב שבת. פירות דמאי, מועיל כלפיהם תנאי בערב שבת. כל דבר שיש בו מחלוקת בין פוסקי זמננו, דינו כדמאי לענין זה.

אינו יכול להתנות ולהפריש מדין ברירה על דבר שעדיין אינו שלו, ויש מקילים שמועיל תנאי מראש. ויש מקילים בדמאי. ויש מציעים לעשות תנאי, שיחול שעה אחת קודם אכילתו.

מדינא מותר לאכול את מה שחבירו הפריש בתורת חומרא, ויש אומרים שאסור לאכול כי קרא עליו שם תרומה, וגם אם מותר מצד הדין, עדיין יש כאן 'בין אדם לחבירו' שלא לזלזל בו ולאכלו בפניו.

נחלקו הפוסקים האם צריך להפריש חלה מקוגל ירושלמי אחר האפיה, יש שהציעו ש'הקוגל מאכער' יעשה תנאי לכל החיים, שהחלק השרוף בכל קוגל וקוגל שלא יאכל לבסוף, יהיה חלה למפרע מדין ברירה. אולם הרבה ערערו על זה, שאין מועיל כלל תנאי כזה בדבר שלא בא לעולם, ואינו שלו. ❖

לעילוי נשמת
הר"ר אליהו בן
רבי שמעיהו
רייכמן נלב"ע
ג' תמוז
ת.נ.צ.ב.ה.

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא;

לעשר כל דבר – גיטין דף ל:

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הופעת הגיליון
לרפואת האברך
המופלג בתורה
ויראת שמים
רבי ברוך אריה
לייב בן הדסה
שליט"א
בתושח"י